

A "gyermekfelnőttoktatás"

Korszerűsítési javaslat a dolgozók általános iskoláinak ifjúsági tagozata számára

FARKAS PÉTER

A Művelődési Minisztérium Statisztikai Tájékoztatója szerint az 1989-90-es tanévben a dolgozók általános iskoláinak száma 199 volt, a tanév elején 852 osztályt szerveztek, amelybe 13.199 tanuló iratkozott be. Az osztályok 44%-a ifjúsági osztály volt, a tanulók 54%-a, tehát 7128 fő, tanköteles korú. Az 1985. évi 1. sz. törvény (Oktatási Törvény) 133.§.(1.) szerint a dolgozók általános iskolája ifjúsági osztályába az vehető fel, "akinek a tankötelezettsége megszűnt, a huszadik életévét azonban még nem töltötte be, továbbá az a tanköteles is, akit - kivételesen külön jogszabály alapján - tankötelezettségének teljesítésére a dolgozók általános iskolájába irányítottak át. Az átirányításról elsődlegesen - a szülő meghallgatása után - az általános iskola nevelőtestülete, másodfokon az iskola helyi irányítását ellátó tanácsi szakigazgatási szerv dönt."

A művelődési miniszter 6/1986./VI.26/ M.M. számú rendelete (a tankötelezettségről) 5.§ /1/ szerint "A törvény 133.§-ának /1/ bekezdésébe foglaltak alapján azt a tanulót lehet tankötelezettsége teljesítésére a dolgozók általános iskolájába átirányítani, aki tizennegyedik életévét betöltötte, évfolyami társainál legalább két évvel idősebb, és tankötelezettségét így eredményesebben teljesíti.

/2/ Az átirányítás előtt az /1/ bekezdésben foglaltakon kívül azt is mérlegelni kell, hogy a dolgozók általános iskolájának látogatásához biztosíthatók-e a feltételek."

A tizennégy éves, túlkoros, évfolyamtársainál idősebb gyermekek átirányítása a felnőttek oktatására létrehozott intézményekbe meglepő intézkedés, s aligha találkozhatunk hasonlóval az európai gyakorlatban.

Természetesen érthető azoknak az általános iskoláknak az álláspontja, akik így akarnak megszabadulni egyre kezelhetetlenebb, az oktató munkáját akadályozó tanulóiktól.

A korábbi évtizedekben gyakran elhangzott az az érv is, hogy ezek a gyerekek munkát vállalva segíthetik családjukat, jövedelemhez juthatnak.

Sajátos formája volt a "gyermekfelnőttoktatásnak" a kisegítő iskolák továbbképző tagozata, ahol - a 6 általános iskolai osztállyal azonos értékűnek tekintett kisegítő iskolát elvégzett gyermekek két év alatt (sokszor munkavégzés mellett) befejezték a dolgozók általános iskolájának 7. és 8. osztályát, s mellette szakmai képzésben vehettek részt.

1983-ban a kisegítő iskolát végzetek kb. 28%-a lépett a továbbképző tagozatokba. Az 1985-ös Oktatási Törvény a speciális általános iskola létrehozásával, amely alapfokú oktatási intézmény, s a speciális szakiskola megteremtésével, amely középfokú iskola, a dolgozók általános iskolájának ezt a korrigáló funkcióját elvben megszüntette.

Valószínű azonban - és statisztika erről már nem készült - hogy ma is elég sok speciális általános iskolát látogatott gyermek szerzi meg az általános iskolai végzettséget a dolgozók esti általános iskolájában.

Egyes pártok oktatásfejlesztési programjaikban meghirdették eme iskolatípus felszámolását. Igazuk van abban, hogy az intézmény jelenlegi formájában tarthatatlan. Ugyanakkor napjainkban is az évfáratok kb. 18%-a nem fejezi be 14 éves korára, s kb. 5%-a 16 éves korára sem az általános iskolát. Valószínű, hogy a romló gazdasági és munkaerőpiaci feltételek között az a nyomorgó réteg, amelyből a 14 éves korukban átírányított gyermekek jönnek, tovább szélesedik. Feltételezhető, hogy a következő években is az évfáratok kb. 8%-a lesz rászorulva arra, hogy speciális körülmények között szerezzék meg az általános iskolai végzettséget: kb 2% – akitől az Oktatási Törvény 133. §-a, illetve a Tankötelezettségről szóló 6/86-os MM rendelet 5. § /1/ értelmében az iskolák meg kívánnak szabadulni. Kb. 1% – akik a speciális általános iskolát elvégezték, és teljesértékű alapiskolai végzettséget kívánnak (és tudnak) megszerezni, ez a funkció a 85-ös törvény keretei között irreleváns – ugyanakkor érdemes újragondolnunk. Kb. 5% – akik 16 éves korukra nem végzik el az általános iskolát.

A fenti adatok csupán a tendenciákra utalnak. Nem ítéltető meg, milyen változások eredményezhet a szerkezet lazulása (4+8, 6+6 stb. megoldások terjedése), s a kiemelt-szabályozás (elemi vizsga, alapvizsga) bevezetése.

Továbbá tudomásul kell vennünk, hogy a rászorultak zöme nehezen érhető el, s nem veszi igénybe a lehetőségeket.

A dolgozók általános iskolájának fontos szerepe van az alapiskolai végzettség biztosításában: 1989-ben 3667 főt készítettek fel a nyolcadikos vizsgára sikeresen, ezt az adatot az érintett évfáratokra vetítve (a zöme 1969–1974 között született) 2 – 2,5%-ot jelent, s ez – összevetve az általános iskolai végzettséget a nyolcvanas évek második felében 16 éves korra meg nem szerzők 5–7%-os arányával – nagyon magas érték.

A dolgozók általános iskolájának ifjúsági tagozata azonban napjainkban súlyos helyzetbe került. Egyes pártok a megszüntetését javasolják, híresztelések terjednek tankönyveinek megszüntetéséről, bezúzásáról, a megszavazott egyharmados fejkvóta kevés a működtetéséhez. A legsúlyosabb gondokat azonban a munkaerőpiaci helyzet megváltozása okozza. Ennek az iskolatípusnak a tanulói, akik hiányos általános végzettségű, gyakran halmozottan hátrányos helyzetű (pl. cigány) pályakezdők, egyre nehezebben jutnak munkához. Az általam ismert intézményekben az ifjúsági tagozatra járók több mint kétharmadának nincs munkaviszonya.

A dolgozók esti általános iskolája nagyon sok helyen ma a *nem dolgozók* iskolája, ahol a gyerekek hetente 2–3 délutánt töltenek el. Jövedelmük, munkájuk nincs. A kamasz korosztály számára a legveszedelmesebb élethelyzet a kilátástalanság, a cselengés. Magas a munkanélküliség a tankötelesek között. Ők azért vannak itt, mert nem kellett az iskolának. És ők is nagyon rosszul érzik magukat az iskolában, vere-segeik, kudarcuk színhelyén.

Ma, amikor a munkanélküliség aránya meghaladja a nyolc százalékot, az egyes munkaügyi szakemberek szerint jövőre akár 12% is lehet, újra kell gondolnunk a dolgozók esti általános iskolájának a helyzetét, cél- és eszközrendszerét.

Ma a dolgozók általános iskolájába járók kb. kétharmada az ifjúsági tagozatot, egyharmada a felnőtt tagozatot látogatja. (Az 1989–90-es tanév adatai). Várható, hogy az arányok az ifjúsági tagozat javára eltolódnak – hacsak az átírányítási gyakorlat nem változik meg.

Szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy az előtünk álló öt évben az intézmények ifjúsági és felnőtt tagozatának potenciális kliensei *munkanélküliek* lesznek. Megteheti az intézmény, hogy ezt a változást nem veszi figyelembe – ezzel azonban csak azt igazolja, hogy a felszámolását javasoló politikusoknak igazuk volt.

Feltételezhető, hogy rövid-, közép- és hosszabb távon is lesznek olyan *munkaviszonyban álló* személyek, akik meg kívánják szerezni az alapiskolai végzettséget.

Ezért továbbra is javasolható a jelenlegihez hasonló, az ifjúsági képzés intézményeivel összehangoltan modernizált, esti vagy levelező formában működő intézmények fenntartása, amelyek az általános iskolai végzettséget biztosítják, vagy, amennyiben ezt bevezetjük, az alapvizsgára készíteneek fel.

Az oktatási idő növelése, a 10 éves alapoktatás megvalósítása valószínűleg bővíteni fogja az esti oktatási formák iránti keresletet, különösen akkor, ha az új eszköz- és követelményrendszer bevezetése, amint ezt tervezik, viszonylag gyorsan bekövetkezik az infrastruktúra bővítése nélkül.

Másként fogalmazódnak meg a *nem dolgozó, munkanélküli* fiatalok és felnőttek esti iskoláival szembeni követelmények. Azok a rétegek, amelyek a közelmúltban, tehát az elmúlt másfél évtizedben nem tudták megszerezni az alapiskolai végzettséget, nagyjából az *elcsúszott, szegény, halmozottan hátrányos helyzetű csoportokhoz* tartoznak. *Magas közöttük a cigányok aránya.* Számukra reális felemelkedési lehetőséget jelent az, ha megtanulnak egy kézműves mesterséget vagy egy kevésbé elméletigényes szakmát.

Ha megvizsgáljuk a mai általános iskolát, megállapíthatjuk, hogy céljai, eszközei, követelményei messze meghaladják a kézműves mesterségek vagy a kevésbé elméletigényes szakmák első osztályába belépő tanulóktól elvártakat.

Ma az általános iskolai matematika program szinte minden olyan ismeretet tartalmaz, amelyet az 1977-ben bevezetett, vagy az 1991-ben megjelent, szakmunkásképző iskolák számára (nem a kevésbé elméletigényes szakmák iskolái!) kiadott matematikai program. Részben hasonló a helyzet a fizikával is, amelyben azonban pl. az elsős tankönyvben előfordulnak olyan elemek is, amelyek feldolgozásához a második gimnáziumban tanult matematikai összefüggésekre van szükség.

Általános iskolánk eredményeiről megoszlanak a vélemények. A nemzetközi összehasonlítások (IEA-vizsgálatok) szerint kiemelkedő a magyar tanulók teljesítménye a természettudományos tárgyakban. A másik véglet az 1983-ban végrehajtott KNEB-vizsgálat eredménye (18.500 első éves szakmunkástanuló tudásszintjét vizsgálták meg, s találták aggasztóan alacsonynak). (*KNEB-jelentés a tankötelezettségi törvény végrehajtásának utóvizsgálatáról*, Bp., 1987. február. kézirat).

A felmérés osztályzatainak országos átlaga:

matematika	1.76
fizika	1.75
magyar	2.13
helyesírás	2.55
történelem	1.89

A vizsgálati jelentés megállapítja, hogy "a tanulók többsége nincs birtokában a szakma elsajátításához szükséges minimális tudásnak. A közismereti tárgyakból jelentős azoknak a tanulóknak a száma, akik a kor igényeihez mérten analfabétának minősülnek. Talán a legsúlyosabb gondot az okozza, hogy a tanulók nem értik az elolvasott szöveget. Hasonló súlyos gond, hiba az, hogy a betűk felismerésével küzdenek, s az írásjelek funkcióját sem veszik figyelembe. [...] nem ismerik a történelmi összefüggéseket. A tanulók számolási készsége igen alacsony, nem tudnak osztani, legtöbbször a szorzótáblát sem ismerik. A törtekkel való számolási ismeretek és az azokkal való műveletek elvégzése teljesen hiányos."

Hasonlóan ijesztő, 27,2%-os átlagteljesítményt nyújtottak egy hat évvel ezelőtti számtan teljesítménymérés résztvevői (minta: 40.592 elsős szakmunkástanuló).

A szakmatanulásnak ma a feltétele az általános iskolai végbizonyítvány. Érvényes ez még a *speciális* szakiskolára is, amely középfokú oktatási intézmény. Az Oktatási Törvény 132. § /1/ bekezdéséről mintha megfeledeztünk volna. ("A dolgozók általános iskolai oktatása a szakképzéssel együtt is megszervezhető.")

A jövőben két vonatkozásban változik meg a szakmatanulás feltétele.

1. A Szakképzési Törvény tervezete szerint a szakmatanulás feltétele a gyakorlati képzést vállaló üzemmel, munkaadóval kötött szakképzési szerződés. A szerződés tartalmazhatja próbaidő kikötését is.

2. Nő a megkövetelt általános végzettség szintje. A Szakképzési Törvénytervezet szerint szakképzési szerződést azzal a tanulóval lehet kötni, akinek van alapvizsgája.

A *szakképzési szerződés* intézményesülése azt jelenti, hogy a jövőben nem egy pecsétes papír, egy bizonyítvány lesz a döntő, hanem az, hogy a fiatalok rendelkeznek bizonyos készségekkel, ismeretekkel, pontosabban, *azokkal a készségekkel és ismeretekkel*, amelyeket a munkaadók megkövetelnek a felvételi teszt vagy/és a próbaidő alatt. Nem rendelkezem információkkal arról, figyelembe veszik-e az alapvizsga koncepcióján dolgozó szakemberek ezeket a *konkrét* követelményeket.

Szűkítsük a feladatot célcsoportunkra, s azokra a kevésbé igényes szakmacsoportokra, amelyek elérhetők az ő számukra. Éles szakadék van mind a mai általános iskolai, mind a NAT-koncepció és az egyszerűbb szakmák input-követelményei között. Mind a 78-as tanterv, mind a NAT-kerettanterv készítői (hasonlóan számos fejlett ország gyakorlatához) a maguk diszciplínáinak hagyományaiból, értékeiből indultak ki, még akkor is, ha integrált tanterveket állítottak össze.

A dolgozók általános iskolája ma sem képes arra, hogy következetesen érvényesítse a 78-as tanterv követelményeit, s a jövőben is illúzió arra törekednünk, hogy intenzív, viszonylag rövid programok keretében felkészítsük az alapvizsgára az évfáratok leggyengébb teherbíróképességű, terhelhetőségű fiataljait.

Ugyanakkor tudjuk, hogy ezen emberek munkájára is szükség van és lesz. Gazdaságunkban – hasonlóan minden iparosodott állam gyakorlatához – egymás mellett léteznek preindusztriális, indusztriális és posztindusztriális munkaformák. Gondoljunk a sok százézer felújításra váró fővárosi lakásra, ahol vakolatot kell venni, majd támszerkezeteket, víz- gáz- és elektromos vezetéket szerelni, fürdőszobát építeni, csempézni, parkettázni, vakolni, festeni, mázolni, vagy gondoljunk a tömegtermelő technológiákra, a futószalagokra, vagy a szolgáltató szektorra, ahol nemcsak terminálokkal felszerelt menedzserirodák léteznek, de rengeteg az igénytelen munkahely is. Az általános iskola és a NAT deklarált programjai és az egyszerűbb szakmaterületek input-követelményei közötti konfliktus két eszköz felhasználásával oldható fel.

Az elsőt az Oktatási Törvény - már említett - 132.§/1/ bekezdése kínálja: "A dolgozók általános iskolai oktatása a szakképzéssel együtt is szervezhető." Ez a paragrafus ma is lehetővé tenné például a speciális szakiskolai programok és a dolgozók általános iskolai programjainak integrálását, de középtávon lehetővé teheti a NAT vizsgakövetelményeire való felkészítést vállaló program integrálását a hátrányos helyzetű csoportok szakképzését vállaló programokba.

Hasonló elvek alapján működik az NSZK-ban a szakképzés. Itt a belépésnek nem feltétele az alapiskolai végzettség. (Hauptschulabschluss) A szakmunkásképzésbe lépők 1,6–1,7 százaléka tartozik az alapiskolai végzettség nélkül szakmát tanuló csoportba. A kvalifikációk egyenértékűsége alapján (Gleichwertigkeit der Qualifikationen) azonban a szakmunkásbizonyítvány megszerzésével a tanuló automatikusan megkapja az alapiskolai végzettséget is.

Más jogosítványtípust képvisel az egyéves szakmatanulásra felkészítő Berufsvorbereitungsjahr végbizonyítványa, amely "mit dem Hauptschulabschluss gleichwertiger Abschluss" tehát "az általános iskolai végzettséggel egyenértékű végzettség".

Az eddigi információk alapján rendszerezhetjük a dolgozók esti általános iskolájának megújítására tehető javaslatokat.

A. A munkaviszonyban álló "dolgozók" oktatását szolgáló intézmények továbbra is a jelenlegi elveket követve működhetnek. Modernizálásuk folyamatos feladat.

B. A "nem dolgozók" esti általános iskolájában a tanulókat két csoportra kell osztani.

I. *Felnöttek, 18 évnél idösebbek, akik a munkaügyi szolgáltató hálózat szervezésében kapnak szakképzést.* Az ö számukra a magyarországi szóhasználattal "átképzésnek" nevezett program első szakaszában 3-6-(12) hónapos intenzív felzárkóztató, készségfejlesztő, rehabilitáló programot javasolunk, mely alapvető kommunikációs, természettudományos, matematikai, szociális - társadalmi - érdekvédelmi ismereteket tartalmaz, fejleszti az egyén önbizalmát és önismeretét és megismerteti az átképző intézmény kínálatával. Ilyen típusú programok fejlesztése folyik a Munkaügyi Minisztérium intézményeiben.

Ezen a területen a két legnagyobb gond a sietség és a kapacitáshiány. Azok a 40-nél fiatalabb munkavállalók, akik ma sem rendelkeznek alapiskolai végzettséggel, a népesség legkevésbé terhelhető, legelesettebb részéhez tartoznak, gyors eredményekre törő modellekkel még látszateredmény sem érhető el velük.

A dolgozók általános iskolája a "nem dolgozó nagykorúak" ellátásához szükséges eszközrendszerrel nem rendelkezik. Amennyiben képes alkalmazkodni a munkaügyi követelményekhez - megváltozott célok, eszközök, módszerek - részfeladatokra válalkozhat.

II. *A nem dolgozó tankötelesek és fiatalkorúak elválasztása* nagyon nehéz, hiszen a beiskolázott tankötelesek zöme betölti 16. évét, mielőtt befejezné az iskolát.

1. Ha az a szerencsétlen helyzet állna be, hogy az oktatási költségvetés csak 16. év betöltéséig fizeti a fejkvótát, akkor a munkaügyi kormányzatnak kell belépnie. Bár ez nem feltétlenül kívánatos. (Kétféle státusú, anyagi helyzetű tanuló egy intézményben.)

2. A nem dolgozó kamaszok számára *teljesidejű*, tehát *déllelőtt* működő, heti 30-32 órát biztosító iskolaformát javasolunk. Ennek költségvetési többlet-kihatása a jelenlegi létszámok mellett kb. 400 millió forint.

3. Az új iskola céljának meghatározásakor abból indultunk ki, hogy azokat az alapvető matematikai és természettudományos ismereteket kell átadnia, készségeket kell fejleszteni, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a tanulók a hagyományos három éves szakmunkásképzésben meg tudják állni a helyüket. Az anyanyelv oktatásának a célja a szövegértés, a gondolkodás, a kommunikációs készségek fejlesztése. A szociális és társadalmi ismeretek keretében a tanulóknak meg kell ismerniük a helyzetüket meghatározó tényezőket, értékelniük kell önismeretüket, és képessé kell válniuk, hogy lehetőségeiket figyelembe vevő életstratégiát alakítsanak ki. A pályaválasztást segíti elő a különböző szakmaterületeket, foglalkozást bemutató, a szakmatanulás és a munkavállalás játékszabályait és a munkaügyi szolgáltatás intézményeit ismertető pályaaorientáció.

4. A nemzetközi gyakorlatban ez a program általában nem hosszabb 12 hónapnál.

5. A sikerélmény biztosítása, a készségfejlesztés és a pályaválasztási döntés segítése érdekében a szakmatanulásra felkészítő programokban a 3. pontban vázolt elemek az oktatási idő 40-50%-át veszik igénybe. A fennmaradó 50-60%-os időkeretben a tanulók tanműhelyekben és munkahelyeken tevékenykednek, dolgoznak.

Magyarországon Kazincbarcikán és Szegeden találkozhatunk modellértékű kezdeményezésekkel, amelyekben az értéktermelés, a munka megismerése kapcsolódik a megújított közismereti programhoz. Európában számos országban működik ilyen program. Jól hasznosíthatók a német, a dán, a svéd intézmények tapasztalatai is. A szakirodalom néhány jelzése alapján feltételezhető, hogy az USA-ban is gazdag pedagógiai kultúra alakult ki a szakmatanulásra való felkészítésben.

Magyarországon a német modell adaptálható leggyorsabban: pedagógiai rendszere nagyon közel áll szakmunkásképző iskoláink pedagógiai kultúrájához. Ezt a modellt adaptálja az NSZI munkacsoportja. Hátránya: igényes gépparkot igényel, ahol ez nem áll rendelkezésre, ott nem indítható.

Kötséghímélő kompromisszumként a "termelő" a "barkácsoló" és a "projekt" modellek javasolhatók. Egységes modell országos bevezetése nem kívánatos: a helyi feltételekhez legközelebb álló modellt kell kiválasztani.

6. Az ismeretátadó és a pályaválasztásra/munkára felkészítő elem mellett fontos a nevelés és a személyiségrehabilitáció. Ezt Nyugat-Európában a szociálpedagógusra bízják, aki olyan széleskörű pszichológiai, pedagógiai végzettséggel rendelkező szakember, akinek csupán az a feladata, hogy törődjön a gyerekekkel, segítsen napi gondjaik és konfliktusaik kezelésében, értelmzésében, segítse őket abban, hogy magukra találjanak. A mai magyar kvalifikációrendszerben a *pszichopedagógus* vethető vele össze, de meggyőződésem, hogy munkáját rövid felkészülés után nagyon sok ember-séges, a gyerekekkel bánni tudó pedagógus el tudja látni.

7. A (nem) dolgozók általános iskolájának (nappali) ifjúsági tagozata nem a mai általános iskola cél- és követelményrendszerét teljesíti, ezért nem általános iskolai, hanem az *általános iskolai végzettséggel egyenértékűnek tekintett végzettséget ad*.

Az Oktatási Törvény 132.§.(1) értelmében a szakmunkásképzésbe integrálható az általános iskolai program. (Ez részben ma is így van, hiszen a szakmunkásképzés egyes ismeretterületeken nem lép túl az általános iskolában tanított elemeken.) Azok a fiatalok tehát, akik a (nem)dolgozók általános iskolájának (nappali) ifjúsági tagozatának elvégzése után szakmunkásképzőbe mennek, s ott bizonyítványt szereznek, automatikusan megkapják az általános iskolai végzettséget.

8. Hasonló elvek szerint működhet a (nem) dolgozók iskolája az alapszintű vizsga bevezetése után.

9. A *szakmunkásképzés átalakulásakor* értelemszerűen létre kell hozni az alapfokú végzettséget is adó, illetve alapszintű vizsgára is felkészítő osztályokat a szakmunkásképző iskolákban. (Az alapszintű vizsga bevezetése után nőni fog a képzéstípus aránya.)

10. Amennyiben egyes tanulók nem az általános iskolai végzettséggel egyenértékűnek tekintett, hanem a szakközépiskolai/gimnáziumi továbbtanulásra felkészítő programot akarják elvégezni, erre lehetőséget kell nekik adni. Érdemes lenne áttekinteni a statisztikákat, hogy a dolgozók általános iskolájában végzetek között milyen magas az érettségizettek aránya.

A dolgozók általános iskoláiban működő ifjúsági tagozat modernizálásának lépései:

1. Feltétel, hogy a szakmai és a társadalmi közvélemény elfogadja:

- a megváltozott helyzetnek megfelelő új, módosult képzési célt, tehát, hogy nem az általános iskola deklarált célrendszeréből indulunk ki, hanem a tanulókat befogadó következő állomás, a szakmunkásképzés által elvárt követelményekből,

- az Oktatási Törvény 132. § (1) elvét követve elfogadjuk, hogy az általános iskolai képzési cél megvalósítása a (halmozottan hátrányos helyzetű csoport esetében) integrálható a szakmunkásképzésbe.

2. Az ifjúsági tagozat működő intézmény, több mint 370 osztállyal, közel 10.000 tanulóval, működtetése ma kb. 150 millió forintot igényel, nappali formája pedig 600 milliót évente. Átalakítása csak megfontoltan, kapkodás nélkül valósítható meg. Első lépésként elemeznünk kell:

- a szakmunkásképzés input-követelményeit, mind bizonyos készségek, mind kiemelt tantárgyak (matematika, fizika, kémia, biológia) mind a tanulók neveltetése (szókások, értékek, szocializáció) vonatkozásában.

- elemeznünk kell, hogyan készíti fel a mai általános iskola azokat a tanulókat, akik ma ezt a képzési formát választják, illetve az évfázatok kiemelt leggyengébb felkészültségű 15%-át.

- elemeznünk kell a mai általános iskolai programok és a szakmunkásképző iskolai programok (közismeret, szakmai ismeretek) egymásra épülését, összehangoltságát.

3. Az elemzések elvégzése után el kell döntenünk, hogy ragaszkodunk-e korábbi, a tudományokból levezetett műveltségmodellünkhöz az általános iskolában – s ekkor a változtatásokat a dolgozók iskoláira korlátozzuk – vagy egy élet- és munkaközeli, funkcionális műveltségkonceptiót is mérlegelünk, amelynek a tudományos rendszerezés mellett fontos elve az *alkalmazás és a gyakorlattal való összevetés is*.

4. A szakmunkásképző iskolák követelményeinek elemzése után összeállítható azoknak a matematikai, természettudományos, társadalomtudományi ismereteknek, információknak és készségeknek a listája, amelyek a szakmunkásképzésbe lépő fiataloktól elvárhatók.

5. Ezek ismeretében összeállítható a megújított ifjúsági tagozat programja.

6. Mind a szakmunkásképző input-követelményeket, mind a javasolt tartalmakat, mind a kidolgozott programokat össze kell vetni a fejlett tőkés országok tapasztalataival és az ott működő programokkal

Ennek érdekében hazai intézmények elemzésével párhuzamosan fel kell dolgozni, rendszerezni és értelmezni kell a fejlett tőkés országok e téren kialakított modelljeit. Bilaterális kapcsolataink már ma is keretet adhatnak ehhez a munkához (pl. Németország esetében), csatlakozásunk előkészítése az Európai Közösségekhez – társult tagság – lehetőséget teremt az információszerezés kibővítésére.

7. A szakképzésbe való belépésre felkészítő programok önmagukban nem elegendők az évjáratok leggyengébben terhelt 5-8%-ához tartozó csoport rehabilitálásához. Azok a tényezők, amelyek iskolai kudarcaikat előidéztek, a szakmunkásképző iskolában is fennállnak, ezért ezek a fiatalok továbbra is kiemelt segítséget igényelnek. További feladat az általános iskolai követelmények bizonyos elemeinek integrálása a szakmunkásképző programjába, ill. az alapszintű vizsga elemeinek integrálása.

Ez kettős feladat: a szakképző program "ráépítése" a megelőző felkészítő programra, az általános iskolai ismeretek egy részének beépítésével; az ismeretátadás eszközeinek fejlesztése a célcsoport sajátosságainak megfelelően.

A dolgozók általános iskolájának átalakítása kb. 48 hónap alatt valósítható meg:

1-12. hónap: A 2. pontban vázolt elemzések elvégzése, értékelése, feldolgozása, a következtetések elfogadtatása a szakmai közvéleménnyel, a programjavaslat vázának, tantervének elkészítése.

13-24. hónap: A tantervek alapján tankönyvek, oktatási eszközök első változatának elkészítése.

25-48 hónap: Az új modell kipróbálása kísérleti szinten, a tapasztalatok alapján a végleges tantervek, tankönyvek, eszközök elkészítése.

Abban az esetben, ha a dolgozók általános iskolájának ifjúsági tagozatán a tanulók zöme elveszti munkáját, nem kizárt, hogy a teljes 48 hónapos fejlesztési program végrehajtása mellett párhuzamosan átmeneti megoldásokat is be kell vezetni. Ebben az esetben is feltétel az 1. pontban jelzett elvek elfogadtatása a szakmai és társadalmi közvéleménnyel, a szakmunkásképző input – követelményeinek elemzése és az új iskolaforma végzettségének legitimálása.

A *Nemzeti Szakképzési Intézetben* és az *Országos Közoktatási Intézetben* 1991. nyarán pályaaorientációs, szakmatanulásra felkészítő programokat dolgoztak ki, általános iskolai végzettséggel rendelkező fiatalok számára.

Ezek a programok, bizonyos átalakításokkal alapját képezhetik egy átmeneti megoldásnak a dolgozók általános iskolája számára, bevezetésük azonban itt *csak kísérleti formában*, folyamatosan intenzív szaktanácsadást biztosítva javasolható. Az azonnali bevezetésnek egy sor feltétele hiányzik: nincs megfelelő infrastruktúra és hiányoznak a pályaaorientáció, a szakmai előképzés és a modern társadalomtudomány oktatását ellátni tudó szakemberek.